

بررسی چالش های فقهی و حقوقی رحم جایگزین

(رحم اجاره ای)

www.ketab.ir

مؤلف: علی جان محمدی

سرشناسه	:	جان محمدی، علی
عنوان و نام پدیدآور	:	بررسی چالش‌های فقهی و حقوقی رحم جایگزین (رحم اجاره‌ای) / مولف علی جان محمدی.
مشخصات نشر	:	سنندج: یالای رووناکی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۱۶۴ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۷۸۷۸-۱۴-۱
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
موضوع	:	مادران جایگزین -- وضع حقوقی و قوانین
موضوع	:	Surrogate mothers -- Legal status, laws, etc.
موضوع	:	تلقیح مصنوعی انسان (فقه) -- ایران
موضوع	:	Artificial insemination, Human (Islamic law) -- Iran
موضوع	:	تلقیح مصنوعی انسان -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	:	Artificial insemination, Human -- Law and legislation -- Iran
رده بندی کنگره	:	KV۰۰
رده بندی دیویی	:	۰۱۷/۳۴۶
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۵۳۰۳۳۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیبا

بررسی چالش‌های فقهی و حقوقی رحم جایگزین (رحم اجاره‌ای)

مولف: علی جان محمدی

ناشر: نالای رووناکی

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

تیراژ: ۳۰۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۸۷۸-۱۴-۱

مراکز پخش و فروش:

۱- مرکز شماره یک: تهران خیابان انقلاب- روبروی دانشگاه تهران - مجتمع

فروزنده- طبقه اول- شماره ۴۰۶- تلفن: ۰۲۱۶۶۹۵۴۴۰۴

۲- مرکز شماره دو: تهران - خیابان پاسداران- میدان هروی- بوستان نهم- پلاک

۳۷- تلفن: ۰۲۱۲۲۵۶۷۲۵۸

فهرست مطالب

۹	پیش گفتار.....
۱۱	مقدمه.....
۱۴	بخش اول:.....
۱۴	فصل اول.....
۱۴	گفتار اول: اصطلاحات و تعاریف.....
۱۶	جنبه های مثبت رحم جایگزین.....
۱۷	جنبه های منفی رحم جایگزین.....
۱۸	گفتار دوم: تلقیح.....
۱۸	معنای لغوی.....
۱۹	معنای اصطلاحی.....
۲۰	تلقیح مصنوعی داخلی.....
۲۰	تلقیح مصنوعی خارجی.....
۲۰	امکان تلقیح مصنوعی.....
۲۱	انواع تلقیح.....
۲۱	الف. تلقیح مصنوعی کامل.....
۲۱	ب. تلقیح مصنوعی ناقص.....
۲۲	فصل دوم.....
۲۲	گفتار اول: ناباروری.....
۲۲	نسب.....
۲۵	مبنای نسب.....
۲۵	نسب مشروع یا قانونی.....
۲۵	مفهوم نسب در حکم قانون.....
۲۶	نسب غیر قانونی.....
۲۶	ارکان دعوی.....

۲۶	الف) انعقاد عقد نکاح صحیح.....
۲۷	ب) انعقاد نطفه طفل ناشی از رابطه زناشویی زوجین.....
۲۷	اثبات نسب مادری.....
۲۷	اثبات نسب پدری.....
۲۷	قرارداد رحم جایگزین.....
۳۰	بخش دوم.....
۳۰	فصل اول: قوانین مرتبط با رحم اجاره ای.....
۳۰	گفتار اول: قوانین حقوقی مرتبط با رحم اجاره ای و زوجین نابارور.....
۳۲	تلقیح مصنوعی و عدم شمول اعمال منافق عفت.....
۳۳	مقایسه حقوقی اهدای اسپرم و اهدای جنین یا رحم.....
۳۴	احصاء مشکلات انجام پروسه رحم اجاره ای.....
۳۵	حقوق فرد اجاره دهنده رحم پس از تولد نوزاد.....
۳۶	فصل دوم.....
۳۶	گفتار اول: صدور شناسنامه نوزاد.....
۳۶	قراردادهای عامه رایج اجاره رحم.....
۳۷	روش تنظیم قرارداد قانونی.....
۳۷	لزوم قرارداد جهت رحم جایگزین.....
۳۸	انواع قراردادهای اجاره رحم.....
۳۸	قراردادهای تجاری.....
۳۸	قراردادهای دوستانه.....
۳۹	بانوی جایگزین.....
۴۱	گفتار دوم: ماده ۹۶۰ قانون مدنی.....
۴۲	طرفین رحم جایگزین.....
۴۲	زوجین نابارور (والدین حکمی).....
۴۲	شوهر زن جایگزین.....
۴۳	پزشک متخصص ناباروری.....

بیمارستان یا زایشگاه محل تولد فرزند	۴۳
تعهدات طرفین قرارداد	۴۴
تعهدات والدین متقاضی	۴۴
تعهدات بانوی جانشین	۴۴
ضمانت اجرا برای تحویل طفل	۴۵
گفتار سوم: قوانین حقوقی اهدا جنین	۴۶
ماده یک قانون نحوه اهداء جنین: شرایط فرد داوطلب اجاره دهنده رحم	۴۶
شرایط زوجینی متقاضی	۴۷
تکالیف زوجین متقاضی جنین نسبت به طفل متولد شده	۴۷
موارد استفاده از رحم اجاره ای	۴۸
روش کار	۴۸
بررسی رابطه نسبی در انواع و اقسام اجاره رحم	۴۹
۱- روش جایگزین کامل	۵۰
۲- روش جایگزینی نسبی	۵۰
۳- استفاده از تخمک اهدایی	۵۰
۴- استفاده از جنین اهدایی	۵۱
آثار تلقیح مصنوعی از منظر حقوق	۵۱
الف) منشأ انتساب فرزند به پدر	۵۲
ب) منشأ انتساب فرزند به مادر	۵۳
نظریه نخست: ملاک انتساب فرزند به مادر زاییدن است.	۵۳
نظریه دوم: ملاک انتساب، پیدایش فرزند از تخمک می باشد.	۵۵
نظریه سوم: هم صاحب رحم و هم صاحب تخمک هر دو مادر مشروع تلقی می شوند.	۵۶
تفاوت های قانونی فرزندخواندگی و اهدای جنین	۵۶
فصل سوم	۶۱
گفتار اول : بررسی ابعاد اجاره رحم از منظر فقهی	۶۱
اصل ۱۶۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۶۱

۶۲	 بررسی حرمت نکاح در رحم جایگزین در حالت جانشینی
۶۵	 بررسی حالات مختلف جانشینی در بارداری
۶۶	 حالت جانشینی با باروری مصنوعی
۶۷	 حالت جانشینی در بارداری
۶۸	 ولایت قهری
۶۹	 الزام به انفاق
۷۰	 تلقیح مصنوعی داخلی
۷۰	 تلقیح مصنوعی هومولوگ
۷۰	 دیدگاه فقهای امامیه
۷۱	 دیدگاه فقهای عامه
۷۲	 تلقیح مصنوعی هترولوگ
۷۲	 دیدگاه فقه امامیه
۷۳	 تربیت
۷۴	 گفتار دوم: توارث
۷۵	 وصیت
۷۵	 حق ملاقات
۷۷	 ارث بری طفل متولد شده از رحم اجاره ای
۷۷	 توارث طفل
۷۷	 ۱. توارث بین پدر حکمی (صاحب اسپرم) و طفل:
۷۷	 ۲. توارث بین مادر اصلی (صاحب تخمک) و طفل
۷۷	 ۳. توارث بین مادر جانشین (صاحب رحم اجاره ای) و طفل
۷۸	 گفتار سوم: محل تولد جنین
۷۸	 احکام شرعی رحم اجاره ای
۷۹	 روایات وارده از معصومین (ع)
۸۲	 دیدگاه فقهای عامه
۸۳	 گفتار چهارم: انتقال تخمک/جنین

انتقال تخمک.....	۸۳
انتقال جنین.....	۸۵
۱- ترکیب جنین از اسپرم و تخمک زوجین.....	۸۵
انتقال به رحم بیگانه.....	۸۶
تلقیح مصنوعی در فقه.....	۸۸
حکم تکلیفی بارورسازی.....	۸۹
حکم وضعی بارورسازی.....	۹۰
گفتار پنجم: جواز تلقیح مصنوعی در بعضی از صور.....	۹۲
حرمت تلقیح با نطفه مرد بیگانه.....	۹۳
دلایل حرمت تلقیح با نطفه بیگانه.....	۹۵
نسب در تلقیح مصنوعی.....	۹۵
تلقیح با نطفه شوهر شرعی.....	۹۵
تردید در نطفه شوهر.....	۹۶
تکون طفل در رحم مستاجره.....	۹۶
مادر بودن در رحم مستاجره.....	۹۷
مادر بودن صاحب رحم.....	۹۷
الحاق طفل به زوجین.....	۹۸
لزوم رعایت احتیاط.....	۹۹
ادله تحقق نسب.....	۱۰۰
اصل الحاق به صاحب نطفه.....	۱۰۰
ادله باب مساحقه.....	۱۰۱
ظاهر بعضی از آیات.....	۱۰۴
نسب ناشی از لقاح مصنوعی در حقوق.....	۱۰۶
الحاق طفل به مادر طبیعی.....	۱۰۸
احکام والدین نسبت به فرزند.....	۱۰۸
رحم مستاجره.....	۱۰۹

پیشگفتار

یکی از پدیده‌های نوین جامعه بشری تولد کودک از طریق رحم اجاره‌ای است که طی آن بانوی صاحب رحم، نطفه یا جنین فرد دیگری را در رحم خود حمل می‌کند و پس از طی دوران بارداری و زایمان، بر مبنای قراردادی از پیش منعقد شده، نوزاد حاصل را به زوج طرف توافق (والدین حکمی یا متقاضی) تحویل می‌دهد.

استفاده از رحم اجاره‌ای در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از اندیشمندان و فقها قرار گرفته است. از آن جا که دلیل روشنی بر حرمت عمل مذکور در دست نیست عمل به اصل برائت تنها گزینه مورد وفاق می‌تواند باشد با توجه به اصل مذکور و با توجه به عدم دلیل به تحریم از سویی و احراز عدم مخالفت چنین عملی با شریعت از سوی دیگر، می‌توان ادعا کرد که گرفتن تخمک از زن و لقاح آن با اسپرم مرد در خارج و سپس جایگزینی آن در رحم زن دیگر، محکوم به جواز می‌باشد و فقط از آیات، روایات، ابواب فقهی مرتبط و اصول و کلیات فقه شیعه و از ادله و روایات خاص مربوط به شیوه‌های غیر طبیعی تولید مثل، می‌توان احکام و آثار این روش را استنباط کرد.

یکی از روشهای نوین در درمان ناباروری که امروزه بیش از سایر روشهای کمکی تولیدمثل از نظر حقوقی و پزشکی مورد توجه واقع شده است، استفاده از رحم جایگزین است که به موجب آن امکان بچه‌دار شدن را برای زنانی که بنا به هر علت فاقد رحم مناسب برای باروری و حمل جنین هستند، از طریق کاشت جنین لقاح یافته از اسپرم و تخمک زوجین در رحم زن دیگر (رحم اجاره‌ای) امکان پذیر ساخته است. از جمله مسائل مطروحه پیرامون استفاده از رحم جایگزین، بحث نسب

کودکان متولد از آن است و این سؤال مطرح می‌گردد که پدر و مادر طفل، کیست؟ صاحبان نطفه یا صاحب رحم اجاره‌ای؟

گروهی از فقها به کارگیری این روش را مورد تردید قرار داده اند که احتمالاً به جهت بیم از ارتکاب کارهای مقدماتی حرام نظیر اخذ تخمک از زن توسط نامحرم و یا اخذ اسپرم به روش غیر مجاز بوده است. استفاده از روش رحم جایگزین برای باروری به دلایل مختلفی صورت میپذیرد؛ گاهی ممکن است زوجین از نظر بیولوژی و ژنتیکی بتوانند صاحب فرزند شوند، ولی زوجه به علت نقص یا نقایص ارگانیک نمی‌تواند جنین را در رحم خود پرورش بدهد؛ گاهی زوجه به دلیل امراض مختلف رحم خود را از دست می‌دهد؛ و در برخی موارد زن به طور مادرزادی فاقد رحم است. علاوه بر نقایص جسمی و پزشکی، گاهی ممکن است زن از حاملگی وحشت داشته باشد یا تحمل دردهای ناشی از حاملگی را نداشته باشد و حاضر به حامله شدن نباشد و گاهی ممکن است زن با وجود علاقه به داشتن فرزند نمیخواهد تناسب اندام خود را با حامله شدن از دست بدهد. بنابراین زوجین روی به روش باروری مصنوعی از طریق استفاده از رحم جایگزین می‌آورند، بدین صورت که جنین تشکیل شده از اسپرم و تخمک (والدین حکمی) را با وسایل پزشکی به رحم زن ثالثی وارد می‌کنند و آن زن حمل را در رحم خود تا مرحله تولد پرورش می‌دهد و پس از وضع حمل، کودک را به پدر و مادر حکمی و ژنتیکی تسلیم می‌کند. این پدیده منشا بروز مسایل مختلف فقهی شده است و با توجه به آن مذاهب از رویکرد مختلفی نسبت به موضوع رحم جایگزین برخورد دارند.